

**Universitatea din București**  
**Facultatea de Drept**

Teză de Doctorat

**Principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* – analiza adaptabilității și  
dinamica acestuia în relațiile juridice de drept privat**

Rezumat

**Conducător de doctorat:** Prof. Univ. Dr. Valeriu Stoica

**Student - doctorand:** Alexandra-Luiza Mareș (Ionescu)

În cadrul tezei de doctorat intitulată *Principiul nemo auditur propriam turpitudinem allegans – analiza adaptabilității și dinamica acestuia în relațiile juridice de drept privat* propunem o analiză inedită și complexă a principiului *nemo auditur*, marcând prin aceasta un prin element de noutate oferit prin prezenta lucrare, respectiv abordarea monografică a acestei reguli de drept.

Privilegiul ineditului a fost un factor important în alegerea temei tezei de doctorat, iar elementele inovatoare ale cercetării pe care am desfășurat-o evidențiază zone de controversă, longevitate, flexibilitate, toate acestea relevând un concept cameleonic, viguros, complex, a cărui utilitate juridică gravitează în acele dimensiuni ale realității individului, dar și ale societății care rămân substanțiale.

Valorile fundamentale, echitatea și morală, dobândind fizionomie juridică, au devenit și catalizatori pentru generarea și dezvoltarea altor instituții juridice care transpun punctual dezideratele corespunzătoare acestor piloni esențiali.

Astfel de instituții juridice se pot manifesta în diferite forme, fie aceea de principiu juridic, de obligație sau, bunăoară, de remediu. Ceea ce este interesant în legătură cu mecanisme juridice de acest fel se raportează la omniprezența lor sau la capacitatea acestora de a transporta exigențe prevăzute de echitate și morală în concret, în zona diferitelor materii și instituții specifice dreptului civil. Mecanisme sau instituții juridice înzestrate cu astfel de omniprezență sau pluripotență sunt și cele conturate de doctrina bunei-credințe.

Am anticipat așadar zona de interes în cadrul căreia ne vom desfășura cercetarea și în care vom observa principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* într-o dinamică vastă, în formele sale de manifestare directe sau indirecte, comparativ cu mecanisme asemănătoare sau din perspective estompate ale aplicării sale, întreg acest cadru pentru studiu și analiză fiind oferit de două declanșatoare principale.

Primul dintre acestea este, astfel cum am menționat anterior, caracterul cameleonic și capacitatea robustă de adaptare care îi sunt caracteristice adagiului *nemo auditur*.

Cel de-al doilea declanșator a fost relevat de ADN-ul juridic pe care principiul studiat îl are, mai exact structura acestuia care este fundamentată pe exigențele echității și ale moralei, valori fundamentale ale domeniului dreptului civil, și dreptului în general. Această structură specifică a sa, astfel cum vom demonstra în cadrul prezentei lucrări, plasează regula turpitudinii

în marea castă a bunei-credințe, alături de alte principii, obligații și conduite care izvorăsc din rigoarea esențială de bună-credință.

Așadar, interesul față de regula *nemo auditur* se datorează fizionomiei juridice unice a acestui concept care, fiind fundamentat pe valorile esențiale ale echității și moralei, se relevă cu un nivel ridicat de flexibilitate și care, în pofida nuanței sale controversate, a demonstrat o puternică anduranța la ritmul evoluției dreptului civil.

În această lucrare, ne propunem să demonstrăm cum elementele particulare ale lui *nemo auditur* i-au oferit acestuia lianele necesare pentru o viață juridică îndelungată; în acest sens, am analizat turpitudinea în sensul său cel mai larg, prin observarea unei multitudini de conduite și comportamente incorecte, culpabile, de rea-credință, incoerente, etc.

Procesul cercetării a rezultat într-o structură formată din patru părți sau capitole, acestea, la rândul lor, fiind organizate în două sau trei secțiuni, în funcție de subiectul corespunzător fiecărui capitol discutat. Secțiunile au, în majoritatea lor, fizionomii pentagonale, fără ca această organizare de la nivelul lor să reprezinte regula.

Lucrarea noastră se deschide cu o perspectivă generală a principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* prin observarea elementelor esențiale și configurative în legătură cu acest punct focal al cercetării.

Așa fiind, **Capitolul I**, respectiv planul *Considerațiilor generale*, prezintă, în Secțiunea 1, *Originea și istoricul principiului nemo auditur propriam turpitudinem allegans* aspecte care au luat naștere în dreptul roman; am evidențiat astfel faptul că varietatea acțiunilor *condictio* nu a produs, la acel moment, și principiul *nemo auditur* în forma și configurația întâlnită astăzi; deși în perioada dreptului roman s-au conturat dezbateri privind cauzele ilicite sau imorale, propria turpitudine și elemente ale îmbogățirii fără justă cauză, regula *nemo auditur* a apărut mai târziu, în era dreptului canonic.

Resimțind influențele dreptului roman și ale dreptului canonic, sistemul de drept francez din acele vremuri a preluat traiectoria impusă de imperativul echității, al bunei-credințe și al respectării bunelor-moravuri, inclusiv cu privire la forma interdicției invocării propriei conduite neloiale, necinstite sau *turpis* în încercarea de a fi auzit de justiție. Cu toate acestea, deși susținut și promovat de juriștii importanți ai dreptului francez, adagiul *nemo auditur* nu a beneficiat de

o consacrare expresă în codificarea napoleoniană, acest fapt fiind cauzat de dificultățile de a configura conținutul și sfera de aplicare a principiului.

Astfel, sarcina conturării aspectelor definitorii ale principiului *nemo auditur* a fost plasată, de către legiuitorul francez, practicii judiciare și literaturii de specialitate, strategie care, într-o formă sau alta, a fost abordată și în alte sisteme de drept, inclusiv cel național.

Secțiunea 2 a primului capitol urmărește să observe relația și dinamica principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* cu doctrina bunei-credințe. Așa cum am anticipat, legătura lui *nemo auditur* cu buna-credință este una indisolubilă și complexă. Fundamentul echității și al moralei se regăsește atât la nivelul regulii turpitudinii, dar mai ales în ceea ce privește doctrina bunei-credințe, indiferent de natura juridică pe care această rigoare o relevă. De altfel, transplantul moralei în aria științelor juridice s-a produs inclusiv pe calea rigorilor bunei-credințe, mai ales că morala a reprezentat izvorul a numeroase concepte și exigențe pe care astăzi le remarcăm ca fiind obligații ce derivă din cea de bună-credință, cum este cazul, spre exemplu, a obligației de onestitate<sup>1</sup>.

În structura teoretică a bunei-credințe, regăsim elementele de loialitate, precauție, disciplină și moderație<sup>2</sup>, iar aceasta datorită flexibilității pe care acest concept o are. Interesant de observat este că, ulterior, odată cu dezvoltarea dreptului civil, evoluția simultană a bunei-credințe a transpus elementele sale configurative în obligații separate, de sine-stătătoare. Într-o manieră asemănătoare s-a solidificat și corelația dintre buna-credință și *nemo auditur*, corelație ce s-a inițiat și putea fi identifică de la nivelul definiției pe care Cicero<sup>3</sup> a oferit-o bunei-credințe, prin plasarea acesteia între talerele *veritas* și *constantia*.

Revenind la perioada contemporană și la maniera de observare a bunei-credințe din perspectiva reglementării sale, remarcăm faptul că acest concept are o traiectorie ascendentă.

---

<sup>1</sup> S. Whittaker, R. Zimmermann, Good Faith in European contract law: surveying the legal landscape, în R. Zimmermann, S. Whittaker (ed.), Good Faith in European Contract Law, Ed. Cambridge University Press, New York, 2008, p. 56, p. 89.

<sup>2</sup> D. Gherasim, Buna-credință în raporturile juridice civile, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p. 9.

<sup>3</sup> Cicero, De officiis.

În numeroasele trimiteri care se găsesc în Codul civil actual cu referire la buna-credință<sup>4</sup>, se identifică și consacrarăi particulare ale antagonistului său, respectiv reaua-credință. Cele două concepte au fost denumite descriptiv de către literatura de specialitate ca reprezentând „supape de siguranță”<sup>5</sup> pentru filtrarea obiectivă a conduitelor subiectelor de drept.

În ceea ce privește reaua-credință, similar bunei-credințe, nu au fost configurate definiții unanime, existând numeroase teorii și direcții dezvoltate pe marginea acestor două concepte<sup>6</sup>. Un aspect important care trebuie reținut în observarea celor două standarde de comportament, este acela că ele se regăsesc în relații diferite, în funcție de dimensiunea din care sunt privite. Astfel, în plan subiectiv, cele două noțiuni sunt antonime, aceasta însemnând că o conduită de bună-credință va exclude reaua-credință și viceversa<sup>7</sup>. Această dimensiune subiectivă, observabilă în legătură cu ideea de aparență, se evidențiază în configurația erorii, unde întreaga geometrie a condițiilor ce trebuie îndeplinite pentru invocarea acestui viciu de consimțământ reprezintă un criteriu suplimentar pentru observarea apartenenței principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* la doctrina bunei-credințe; așa fiind, o conduită corectă sau diligentă, deci de bună-credință, va exclude o atitudine *turpis*, la fel cum, încercarea de invocare a propriei conduite culpabile sau lipsite de diligență cu scopul obținerii de beneficii, nu va putea fi plasată în sfera bunei-credințe.

În sincron invers, respectiv în dimensiunea lor obiectivă, buna-credință și reaua-credință nu sunt antonime exacte, aici fiind observabilă platforma generală a bunei-credințe care este puternic influențată de exigența moralei; mai precis, avem în vedere buna-credință ca expresie a fidelității, loialității, coerenței, a interdicției de a păgubi pe altul, deci un concept general, normativ. Reaua-credință de la nivelul său obiectiv se verifică întotdeauna în mod particular, în funcție de situația care a relevat această atitudine, prin încălcarea obligației generale de a avea o conduită de bună-credință<sup>8</sup>. Și în această dimensiune o conduită infidelă, neloială și, așa cum

---

<sup>4</sup> V. Stoica, Considerații comparative privind noțiunile de *bună-credință*, *diligență*, *eroare*, *dol*, *fraudă*, *rea-credință*, *vinovăție* (*intenție* și *culpă*), în Revista Română de Drept Privat („RRDP”) nr. 4/2020, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 16.

<sup>5</sup> A se vedea M. Floare, Buna și reaua-credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun în noul cod civil și dreptul comparat, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 70.

<sup>6</sup> A se consulta, pentru o imagine generală a conceptului de bună-credință la nivel european, S. Whittaker, R. Zimmermann, *op.cit.*, pp. 7 – 63.

<sup>7</sup> V. Stoica, *Idem* 7, p. 30.

<sup>8</sup> *Idem*, pp. 35 – 37.

vom aborda mai detaliat, inconsecvență sau de auto-contradicție va reprezenta o încălcare a obligației generale de bună-credință, ce se poate materializa într-o atitudine *turpis*.

Mai departe, ne desprindem de elementele de generalitate ale studiului maximei turpitudinii, pentru a observa, în **Capitolul II**, cum se manifestă această regulă în cadrul fluxului contractual.

În acest capitol, analizăm anumite instituții de drept civil cu ajutorul cărora parcursul observării lui *nemo auditur* devine unul mai țintit. În același timp, am considerat utilă o abordare, chiar și succintă, a acelor instituții care, prin efectele pe care le propagă, prin sfera lor de aplicare ori prin ineditul propus marchează în mod esențial acest flux al raporturilor contractuale.

Cea dintâi astfel de instituție este nulitatea actului juridic civil. Observațiile către care ne-am îndreptat, în analiza noastră, nu reprezintă un tablou complet sau detaliat al acestei sancțiuni de drept civil. Așa fiind, importanța abordării nulității în studiul nostru se ramifică în unghiuri diferite. Mai întâi, prin raportare la trăsătura acesteia de a reprezenta o sancțiune de drept civil, am punctat o primă corelare între nulitate și adagiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, respectiv aceea că nulitatea va putea opera, în anumite cazuri, în vederea stopării efective a unui comportament de turpitudine.

Deci nu se poate discuta despre concurența în aplicare dintre nulitatea absolută și exigența *nemo auditur*. Din această perspectivă, în acele situații practice în care „redirijarea” conduitei unui subiect de drept nu atrage concret aplicarea sancțiunii nulității, descurajarea sau restabilirea unui echilibru între atitudinile părților unui act juridic civil poate fi implementată și în temeiul regulii *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*. Firește că, soluția corectă va trebui să aibă în vedere întreg tabloul situațional ce corespunde fiecărei spețe sau caz în parte.

Suplimentar, delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate care ar putea afecta actul juridic întrește planul de observare a acestei sancțiuni juridice de drept civil.

A doua instituție juridică pe care am studiat-o, în Secțiunea 2, este impreviziunea, un algoritm juridic complex și controversat care beneficiază în premieră de consacrare legislativă expresă la nivelul Codului civil actual<sup>9</sup>.

---

<sup>9</sup> A se vedea art. 1.271 Cod civ. – varianta în vigoare la data de 3 ianuarie 2023.

Impreviziunea poate fi înțeleasă numai prin observarea acesteia în raport cu forța obligatorie a contractului, aceasta din urmă reprezentând unul dintre pilonii centrali ai dreptului contractelor, întrucât siguranța și stabilitatea raporturilor juridice contractuale nu pot fi fixate în lipsa respectării cuvântului dat. Cu toate acestea, există situații în care imperativul moral al respectării cuvântului oferit se relevă a fi chiar inechitabil, față de eventualele prejudicii și impacte negative devenite în mod obiectiv iminente.

Aceste categorii de situații sau evenimente care, îndeplinind, printre altele, condițiile de a fi ulterioare momentului încheierii unui act juridic, având caracter excepțional și impact asupra costurilor de execuție a obligației sau asupra valorii contraprestației, deci perturbând grav echilibrul contractual, pot antama ieșirea din sfera respectării cuvântului dat, prin aplicarea mecanismului impreviziunii.

Conceptul de impreviziune s-a format la congruența mai multor principii juridice și ca răspuns la diverse nevoi sau stringențe economice care sunt mai evidente la scară internațională. Catalizat de principiul bunei-credințe și al echității, *hardship*-ul englez sau impreviziunea, cu istorie vastă de aplicare în alte jurisdicții și la nivelul tranzacțiilor internaționale, se regăsește consacrat și în dreptul civil român cu scopul de a oferi o pârghe de restabilire a echilibrului contractual în anumite situații.

Impreviziunea a fost și continuă să reprezinte un subiect de efervescentă controversă. Dacă pozițiile care confirmă utilitatea acestui mecanism se regăsesc în zona hegemoniei bunei-credințe și ale echității, cele care se situează într-un plan contrar aplicabilității bunei-credințe în astfel de situații oferă drept argument principal importanța forței obligatorii a contractului care presupune, dincolo de regula simetriei, conformitatea în executare și imperativul executării contractului întocmai și cu bună-credință; altfel spus, ca lege a părților, contractul implică imperiozitatea executării sale exacte.

Totuși, o viziune absolută trebuie abordată delicat, mai ales când aceasta privește o entitate atât de complexă și de vie cum este contractul civil. Așadar, chiar și în cazul unui principiu care urmărește a asigura și ocroti atingerea scopului în vederea căruia părțile și-au întâlnit voința, pe platforma contractuală, vor fi remarcate excepții.

Așa fiind, în măsura în care climatul contractual se regăsește dezechilibrat ca urmare a unor evenimente imprevizibile și independente de voința părților, este necesar un mecanism prin intermediul căruia acest echilibru să fie restabilit, în vederea armonizării prestațiilor

părților în coordonate echitabile și în vederea salvării scopului voințelor conjuncte care s-au propagat în contractul încheiat de acestea. Importanța unui astfel de mecanism s-a conturat demult, fiind cunoscut anterior ca regula *rebus sic stantibus*.

Declanșarea impreviziunii, unealtă juridică aptă să suspende temporar domnia forței obligatorii a contractului, trebuie să îndeplinească o serie de condiții. Acestea sunt reprezentate de schimbarea ulterioară a circumstanțelor contractului de la momentul încheierii acestuia, imposibilitatea rezonabilă a prevederii unei atare schimbări și neasumarea sau considerarea asumării riscului acestei schimbări de către debitor. Mai departe, este necesară, pentru invocarea mecanismului impreviziunii, încercarea în timp rezonabil și cu bună-credință a negocierii contractului în vederea restabilirii echitabile și rezonabile a echilibrului acestuia.

Observăm și în cazul teoriei impreviziunii stindardul bunei-credințe și rigurozitatea echității. Acestea se observă mai clar din perspectiva obligațiilor implicite<sup>10</sup> celei de bună-credință, respectiv a obligațiilor de cooperare contractuală, de loialitate, de coerență, precum și a interdicției de invocare a propriei conduite neloiale. Desigur că, existența turpitudinii în forma încălcării uneia dintre obligațiile anterior menționate ar implica imposibilitatea activării mecanismului impreviziunii din cauza neîndeplinirii condiției debitorului de a fi de bună-credință. Așadar, putem concluziona că invocarea propriei conduite neloiale, incoerente, etc. atrage pierderea posibilității de adaptare a contractului sau de terminare a unui raport contractual dezechilibrat în defavoarea debitorului, cu consecințele corespunzătoare, întrucât nimeni nu se poate baza pe propria necinste, culpă, turpitudine în vederea obținerii de avantaje juridice; or, prin efectele sale, de adaptare a contractului sau de terminare a acestuia, aplicarea regulii impreviziunii oferă un avantaj juridic pentru părțile contractului dezechilibrat, mai exact, pentru acea parte care a resimțit în mod negativ acest dezechilibru.

În Secțiunea 3 a Capitolului II abordăm ceea ce reprezintă, în opinia noastră, una dintre cele mai evidente materializări ale principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, mai exact excepția de neexecutare. Această cauză licită sau justificată de neexecutare, aspect similar impreviziunii<sup>11</sup>, funcționează după matricea abținerii de la a practica sau a avea un comportament cu care cineva nu dorește să se confrunte sau pe care nu dorește să îl experimenteze din partea unei alte persoane; mai amplu descris ca respectarea drepturilor

---

<sup>10</sup> A se vedea L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, Curs de drept civil. Obligațiile, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 108 – 113.

<sup>11</sup> C. Chabas, L'inexécution licite du contrat, LGDJ, Bibliothèque de Droit Privé, Tome 380, Paris, 2002.

celorlalți în raporturile dintre persoanele private, deci o conduită de respect al libertății și drepturilor în „raporturile orizontale”<sup>12</sup>.

Pârghia oferită de *exceptio non adimpleti contractus* a fost recunoscută încă de acum multă vreme, mai ales la nivelul literaturii de specialitate, însă în dreptul civil român, aceasta a primit consacrare legislativă expresă pentru prima dată în 2011, anul de intrare în vigoare a Codului civil actual.

Succint, excepția de neexecutare este observată ca un drept pe care îl are o parte a unui contract de a refuza să ofere prestația pe care o datorează, atâta vreme cât cealaltă parte nu execută ea însăși obligația pe care, potrivit aceluiași contract, i-o datorează celei dintâi<sup>13</sup>.

Ce ne interesează în mod deosebit, în analiza noastră, este fundamentul excepției de neexecutare. Astfel, deși modalitatea în care exigența principiului *nemo auditur* se concretizează în forma acestei cauze justificate de neexecutare este evidentă chiar din maniera în care aceasta operează, un argument elocvent în a susține că *exceptio non adimpleti contractus* este o concretizare, o materializare a lui *nemo auditur* ne este oferit de însuși fundamentul celei dintâi. În acest sens, urmează să observăm că excepția de neexecutare se fundamentează pe conexitatea juridică relevată de reciprocitatea obligațiilor pe care le au părțile unui contract, care, bazându-se pe voința lor concordantă, sunt întemeiate pe principiile echității și ale bunei-credințe<sup>14</sup>.

Pentru ca o parte contractuală să poate exercita dreptul de a suspenda executarea propriei obligații trebuie ca aceasta să îndeplinească, în mod cumulativ, o serie de condiții.

Așa fiind, este necesar ca reciprocitatea obligațiilor să izvorască din același contract sinalagmatic, așadar să fie rezultatul aceleiași relații juridice. Mai departe, neexecutarea celeilalte părți va trebui să fie, totală sau parțială, însă întotdeauna de o importanță considerabilă, independent de cauza acestei neexecutări. Totodată, obligațiile reciproce în

---

<sup>12</sup> A se vedea V. Stoica, Dreptul material la acțiune în materia drepturilor reale principale, în Revista Română de Drept Privat nr. 4/2018, p. 20.

<sup>13</sup> F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénéde, Droit civil. Les obligations, Ed. Dalloz, Paris, 2019, p. 822.

<sup>14</sup> L. Pop, Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. II. Contractul, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 715.

legătură cu care este analizată neexecutarea trebuie să fi atins ambele momente de exigibilități<sup>15</sup>. În același timp, trebuie ca relația contractuală să funcționeze potrivit regulii simultaneității în executare a obligațiilor. Nu în ultimul rând, subliniem ultima condiție, întrucât, așa cum nimănui nu îi este îngăduită obținerea de avantaje prin invocarea propriei conduite incorecte, neloiale, etc., nici în cazul excepției de neexecutare nu este permis ca partea care dorește să se prevaleze de acest drept, observat ca un avantaj juridic, să fi generat sau să fi contribuit la refuzul de a executa manifestat de cealaltă parte.

Doar prin îndeplinirea tuturor condițiilor poate fi obținut avantajul juridic pe care îl oferă mecanismul excepției de neexecutare prin efectele sale, respectiv acela de suspendare provizorie a executării prestației care îi incumbă celui care invocă această pârghie juridică. Altfel observat, prin efectul lui *exception non adimpleti contractus*, forța obligatorie a contractului este temporar suspendată, în scopuri echitabile, într-o manieră preventiv-presurizatoare.

Discuția referitoare la instituția excepției de neexecutare deschide calea către analiza altor mecanisme de drept civil care prezintă funcționalități, fundamente, efecte sau alte similarități cu adagiul *turpitudinii* și pe care ne-am propus să le studiem în **Capitolul III** – Alte aplicații ale principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*.

Într-o primă secțiune, ne concentrăm asupra îmbogățirii fără justă cauză, o altă specie de hibrid juridic care, creionându-se timid în perioada dreptului roman, tot în gravitația varietăților *condictio*, și-a revendicat independența totală, respectiv aceea de izvor distinct, de sine-stătător de obligații juridice, mult mai târziu, în 1892, în sistemul de drept francez<sup>16</sup>.

Îmbogățirea fără justă cauză este bine-cunoscutul fapt juridic licit care implică îmbogățirea patrimoniului unei persoane pe seama patrimoniului distinct al alteia, fără ca pentru acest fenomen să existe un temei juridic. Ce ne-a îndrumat atenția în cercetarea noastră a fost existența unei puternice responsabilități sau datorii morale în configurația îmbogățirii nejustificate<sup>17</sup>, precum și fundamentul echității, valori esențiale regăsite și în structura principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*.

---

<sup>15</sup> L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Curs de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 204 – 206.

<sup>16</sup> Curtea de la Paris în Cauza Boudier împotriva Patureau-Miran.

<sup>17</sup> F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénéde, *op.cit.*, p. 1.370.

Condițiile necesare pentru generarea unei obligații de restituire în temeiul îmbogățirii fără justă cauză, cele materiale sau economice, precum și cele juridice, relevă complexitatea acestui fapt juridic.

Așa fiind, promovarea acțiunii *de in rem verso* depinde de existența celor două fenomene de îmbogățire și însărăcire corelative, fenomene care, urmare a unei cauze unice, să se fi produs la nivelul a două patrimonii distincte. Una dintre cele mai importante condiții care se verifică pentru existența unei îmbogățiri nejustificate este, așa cum îi sugerează chiar denumirea, lipsa unui temei, a unei cauze care să justifice apariția celor două fenomene corelative.

Mai departe, este necesar ca îmbogățitul să nu fi participat culpabil la augmentarea patrimoniului său, în caz contrar, fiind aplicabile regulile altor mecanisme juridice cu implicații punitive, iar aceasta pentru a repara integral prejudiciul creat prin fapta sa culpabilă unei alte persoane; putem sublinia în acest caz faptul că, și în situația îmbogățirii fără justă cauză, similar soluției oferite de regula *nemo auditur*, îmbogățitul nu își poate invoca propria culpă pentru a se sustrage de la obligația de a acoperi integral prejudiciul creat, cu particularitatea că, în cazul aplicării lui *actio de in rem verso*, pârâțul îmbogățit este ținut la a înapoia numai în limita îmbogățirii sale.

Nu în ultimul rând, este necesar ca pârghia oferită prin invocarea îmbogățirii fără justă cauză să fie unicul resort juridic pe care îl are la îndemână cel însărăcit.

Am observat anterior cum funcționează o fațetă a dublei-limitări de restituire corespunzătoare îmbogățirii nejustificate; considerăm că această bi-plafonare este consecința, printre altele, și a fundamentului obligației morale și de echitate regăsit în structura lui *actio de in rem verso*; așa fiind, nici cel însărăcit nu poate obține mai mult decât valoarea cu care patrimoniul său s-a micșorat, indiferent de nivelul îmbogățirii corelative a patrimoniului pârâțului.

Secțiunii de abordare a îmbogățirii fără justă cauză îi urmează, în cadrul celei de-a doua secțiuni, observarea anumitor aspecte referitoare la abuzul de drept. O incursiune în înțelegerea corelației dintre principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* și abuzul de drept nu poate fi realizată, în principiu, fără plasarea ideilor de bază ce descriu conceptul de drept subiectiv civil. Din această perspectivă, am inclus în observațiile noastre și elemente generale privitoare la drepturile subiective civile.

În legătură cu acestea, mai exact cu exercitarea drepturilor subiective civile se pune și problema abuzului de drept. Așadar, drepturile civile nu trebuie exercitate într-o manieră irațională, nerezonabilă sau anormală, ci doar în limitele lor interne și externe. Depășirea limitelor de ordin juridic și material ale unui drept subiectiv civil reprezintă premisa abuzului de drept, acesta reprezentând, astfel cum subliniam anterior, materializarea unui drept *cu încălcarea principiilor exercitării sale*<sup>18</sup>. Din acest punct de vedere, s-a stabilit că exercitarea unui drept subiectiv civil trebuie să respecte legea și morală, limitele interne și externe ale acestuia, buna-credință. Așadar, s-a opinat că titularul unui drept subiectiv civil săvârșește un abuz atunci când exercită dreptul cu rea-credință, deturnându-l de la scopul său legal<sup>19</sup>, prin schimbarea cursului unei exercitări încadrate în rigorile stabilite de lege, într-o manieră anormală<sup>20</sup>, nerezonabilă, cu rea-credință sau cu intenția de a vătăma ori de natură să păgubească o altă persoană.<sup>21</sup>

În principiu, sancțiunea generală care se aplică în situațiile de abuz de drept este lipsirea titularului dreptului exercitat abuziv de beneficiul ce constă în suportul organului de jurisdicție, mai exact negarea beneficiului forței coercitive a statului în măsura în care cel vinovat de abuz ar căuta să fie ascultat de justiție. Observăm, așadar, din perspectiva regimului sancționatoriu de bază al abuzului de drept, similitudinea și corelația evidentă dintre acesta și principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*.

Altfel enunțat, nimeni nu poate fi ascultat de justiției și nici nu poate obține foloase sau beneficii juridice (suportul coercitiv al statului reprezintă un beneficiu juridic), în măsura în care se întemeiază pe propria conduită neloială, incorectă, incoerentă, frauduloasă, necinstită, de rea-credință, culpabilă, vătămătoare, s.a.m.d. (abuzul de drept constituie un exemplu elocvent de conduită *turpis*, anume de exercitare nerezonabilă, cu rea-credință, păgubitoare a unui drept subiectiv civil).

Abuzul de drept beneficiază de consacrare expresă în Codul civil actual unde este conturată platforma în care acesta poate fi observat; mecanismul juridic al abuzului de drept,

---

<sup>18</sup> Gh. Beleiu, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, pp. 86 – 88.

<sup>19</sup> G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 87 – 89.

<sup>20</sup> Pentru mai multe detalii privind definiția abuzului de drept, a se vedea I. Deleanu, *Drepturile subiective și abuzul de drept*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988, pp. 37 – 51.

<sup>21</sup> M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală. Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, București, 2018, p. 609.

primește din perspectiva reglementării, numai o variantă de definiție sub forma unei cerințe negative, respectiv cea la care ne-am referit anterior, anume interdicția exercitării unui drept în maniere excesive sau nerezonabile ori în scopul de a vătăma o altă persoană, fie în mod contrar bunei-credințe.

Ultimul aspect reliefat în definiția abuzului de drept oferă rezultatul global pentru problematica remediilor aplicabile situațiilor exercitării abuzive a unui drept subiectiv civil. Așadar, față de fizionomia abstractă a abuzului de drept de a reprezenta, de fapt, o încălcare a principiului general de bună-credință, și schema de remedii aplicabile va fi cea corespunzătoare nesocotirii acestei doctrine esențiale reprezentate de buna-credință. În concret, mecanismul principal de reprimare a consecințelor abuzului de drept se va face pe calea răspunderii civile, contractuale sau delictuale, în funcție de caz; de asemenea, dată fiind capacitatea acestora de a acoperi o vastă parte din prejudiciile create, victimei unei exercitări nerezonabile, abuzive sau cu rea-credință a unui drept i se pot acorda daune-interese.

Există și remedii mai puțin intuitive, dar foarte interesante, cum ar fi suspendarea temporară a dreptului exercitat în mod abuziv, ori, în situații excepționale, chiar pierderea acestuia. Desigur că există o varietate de specii de remedii pentru situațiile de abuz de drept, iar aceasta din mai multe considerente. Chiar reglementarea acestuia oferă un cadru ce poate fi explorat creativ de doctrină și de practica de specialitate, astfel încât, și schema de remedii poate primi orientări dintre cele mai inedite.

Suficient de interesant este că, acest caracter abstract și flexibil al abuzului de drept, a creat perspective de cercetare inclusiv din planul obligației de coerență și a principiului *venire contra factum proprium*, mecanisme care prezintă un interes sporit în analiza noastră, întrucât, demonstrația din prezenta lucrare dorește să releve faptul că, ceea ce catalizează aceste concepte juridice este însuși principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*. Fără a se suprapune integral cu sfera interdicției invocării propriei turpitudini, principiul coerenței<sup>22</sup>, precum și interdicția de a se contrazice în detrimentul altuia reprezintă concepte inedite care oferă perspective similare celor relevate de *nemo auditur* și util a fi observate comparativ.

---

<sup>22</sup> Pentru o analiză vastă a principiului coerenței în materie contractuală, a se vedea D. Houtcieff, *Le principe de coherence en matière contractuelle*, Ed. Presses Universitaires D'Aix-Marseille, Faculté de Droit et de Science Politique, Aix-en-Provence, 2001.

Mai departe, am dedicat ultima secțiune a celui de-al treilea capitol, parcurgerii Codului civil sub aspectele neantamate anterior și punctării acelor dispoziții, concepte, mecanisme sau instituții juridice care pot fi studiate din perspectiva principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*.

Important de subliniat este demersul efectuat în vederea observării naturii lui *nemo auditur* de a fi un principiu de drept. Din această perspectivă, identificarea ADN-ului juridic al regulii turpitudinii care păstrează rigoarile esențiale ale echității și ale moralei transpuse juridic, încadrarea lui *nemo auditur* în sfera vastă a doctrinelor bune-credințe, precum și perenitatea sa în viața juridică, alături de flexibilitate în analiză și aplicare, ne-au condus către o concluzie inedită. Mai exact, aceste elemente, precum și alte aspecte și ipoteze pe care cercetarea ni le-a relevat, ne-au indicat o direcție de observare a adagiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* ca fiind un veritabil principiu de drept civil, cu caracter secundar și aplicabil sectorial, în cazul anumitor instituții de drept.

Aceasta a fost perspectiva care ne-a ghidat itinerariul cercetării de la nivelul mecanismelor și conceptelor reglementate în codificarea civilă națională. Am abordat, în diversitatea ariilor dreptului civil, acele concepte regăsite în cadrul diferitelor dispoziții legale care, fie direct, cum este cazul, spre exemplu, al neexecutării imputabile creditorului consacrate la articolul 1.517 Cod civil, fie indirect, prezintă rigoarea propusă de principiul *nemo auditur*. În mod succint, unghiul de observare a fost compus din perspectivele lui *nemo auditur* de a reprezenta o exigență particulară de echitate, morală și bună-credință, cu poli de focalizare pentru cerințele de coerență comportamentală, loialitate, interdicție a unei conduite incoerente, inconsecvente, de rea-credință ori abuzive.

**Capitolul IV** al lucrării noastre încheie tabloul cercetării propuse prin abordarea unor teme captivante și originale, în cadrul cărora principiul *nemo auditur* este observat comparativ cu omologi ai săi din alte sisteme de drept, anume doctrina anglo-saxonă *estoppel*. Celălalt subiect inedit discutat are drept obiect provocări contemporane care nu se limitează, desigur, la sfera regulii turpitudinii, ci au un impact considerabil în planul de ansamblu al dreptului civil, cu precădere asupra ariei raporturilor contractuale, ne referim mai exact la inovațiile erei digitale, cunoscute sub denumirea de *smart contract* și *blockchain*.

Privitor la conceptul activ în planul sistemului de drept anglo-saxon, doctrina *estoppel*, remarcăm faptul că acesta este o regulă fundamentată esențial pe valoarea echității. Cu toate că

*estoppel* s-a dezvoltat într-o ramificare excesivă, existând numeroase varietăți ale acestei doctrine, denumite diferit în funcție de perioada sau de instanța în care își găseau aplicabilitatea, nucleul comun sau majoritar comun care se întâlnește la această macro-regulă este reprezentat de exigența respectării unei promisiuni făcute sau a aparenței create altuia prin conduită, atitudine, acte sau fapte.

Cu toate acestea, observând tipurile de *estoppel* care s-au cristalizat ca manifestări principale ale acestei doctrine, vom remarca specificul fiecăruia, precum și conținutul, condițiile, sferile de aplicare și efectele diferite pe care acestea le au. Așa fiind, varietăți cum sunt *estoppel by conduct*, *estoppel by convention*, *estoppel by deed*, *estoppel by representation*, *promissory* sau *proprietary estoppel* ori *estoppel by record* se vor întâlni în ecosistemul juridic propice aplicării acestora, mai exact sistemele *common-law*.

Chiar și așa, planul internațional, unde sunt necesare uniformizările ale mecanismelor juridice principale ale diverselor jurisdicții, aplică doctrina *estoppel* prin raportarea acesteia la o conduită coerentă, loială, precum și prin traiectoria unui principiu desprins din exigența *estoppel*, mai exact interdicția de a se contrazice în detrimentul altuia.

Înrădăcinate în principiul echității și al obligației generale de bună-credință, analiza comparativa a doctrinelor *estoppel*, atât în varianta anglo-saxonă a acestora, cât și perspectiva europeană a non-contradicției, relevă numeroase „puncte de tangență” cu hibridul juridic *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*.

Nu în ultimă instanță, o provocare pentru flexibilitatea și capacitatea de adaptare a principiului turpitudinii și, mai departe, chiar pentru evoluția dreptului civil în general o reprezintă era digitalizării, perioadă care a generat, printre altele, inovații cu impact în sfera juridică, referindu-ne în concret la *smart contracts* și la tehnologia *blockchain*.

Inovațiile *smart contracts* și *blockchain* sunt încă mecanisme netrecute prin patul procustian al realității lumii exterioare, astfel încât, observarea și analiza lor, mai ales din perspectivă juridică, se va face gradual, pentru o înțelegere organică și solidă a impactului și efectelor unor astfel de elemente ce reprezintă vehicule de transplant a situațiilor reale în lumea virtuală.

Capitolul dedicat acestor elemente de tehnologie oferă o imagine de ansamblu, de corelare a acestora cu anumite nivele principale de drept contractual, pornind de la definițiile sau încercările de definire ale *smart contract* și *blockchain*.

Așadar, aceste entități tehnologice prezintă numeroase dificultăți pentru aria juridică chiar de la momentul sau, mai exact spus, de la modalitatea lor de formare și de verificare a condițiilor esențiale de capacitate, consimțământ, ofertă și acceptare.

Interesant de observat a fost și particularitatea cauzelor justificate de neexecutare ce ar putea afecta obligațiile izvorâte din contractele *smart* sau din contractele *smart* descentralizate.

În ciuda eforturilor de a uniformiza abordarea juridică a acestor mecanisme tehnologice, autoritățile diferitelor state sau organisme europene au înțeles că sunt în prezența unui proces de anvergură care se află încă la începuturi. Totuși, specialiștii practicanți ai dreptului, în fața provocărilor izvorâte din intersectarea dreptului civil cu tehnologia informației, chiar în forma *smart contracts* și *blockchain*, adoptă o soluție ce pare a fi unicul compromis care să atenueze fluxul avantaj-dezavantaj degajat de aceste tehnologii. Așadar, fie că discutăm despre diminuarea riscurilor ce ar putea rezulta în caz de forță majoră sau imposibilitate fortuită de executare, compromisul propus este acela al contractelor *wrapper* care, în esență, presupun transpunerea informației de la nivelul unui *smart contract* în planul unui contract tradițional.

În orice caz, studiile, analizele și soluțiile oferite în legătură cu dinamica dintre aceste două mari științe, dreptul și tehnologia sau digitalizarea, sunt în continuă explorare, iar până la identificarea și uniformizarea direcției în abordare, dreptul, mai exact legea, rămâne forța superioară, iar limbajul de cod al unui calculator nu reprezintă lege, astfel cum nici legea nu poate fi asimilată codului calculator. Cu toate acestea, deși provocările pe care dezvoltarea rapidă a tehnologiei și digitalizarea le-au propagat ariei dreptului sunt numeroase, capacitatea de asimilare și absorbție a dreptului civil poate acomoda o multitudine de „revoluții” și dificultăți pe care evoluția prezentului le generează.

Am configurat metodologic cercetarea în urma căreia dorim să avem o imagine de ansamblu și holistică asupra principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, pe direcții de analiză care implică, într-o primă etapă, metoda istorico-teleologică. Deoarece ne dorim să demonstrăm, printre altele, perenitatea juridică a adagiului turpitudinii, aceasta nu s-ar putea realiza fără vizualizarea contextului istoric în care acesta și-a aflat existența.

Mai departe, întrucât scopul pe care ni l-am propus în legătură cu cercetarea noastră este unul complex, am abordat elemente de studiu corespunzătoare metodei logice, anume prin utilizarea silogismelor și a variatelor raționamente și metode de interpretare a normelor, mecanismelor și instituțiilor juridice de drept civil.

Observând ceea ce am denumit ADN-ul juridic al principiului *nemo auditur*, fundamentat pe valorile echității și ale moralei, am condus direcții ale discuției inclusiv potrivit metodei sociologice, pentru observarea sincronului pe care regula turpitudinii îl are raportat la lumea exterioară și la realitățile generate de cunoașterea colectivă, dar și de fluxul evoluției societății și a nucleului uman.

Nu în ultimul rând, metoda comparativă s-a demonstrat un procedeu tehnic util prin observarea cvasi-omologului anglo-saxon al lui *nemo auditur*, respectiv fasciculul de reguli *estoppel*. Tendința de internaționalizare a regulilor esențiale de drept civil se derulează intens, mai cu seamă față de anvergura și dezvoltarea nivelului relațiilor și tranzacțiilor ce exced sfera unei singure jurisdicții. Acesta este doar unul dintre motivele care explică oportunitatea de a observa în mod similar și integrativ mecanisme sau instituții juridice care, aparținând unor sisteme de drept diferite, nu sunt identice, dar suficient de tangente pentru a oferi premisa unei analize comparative.

Demersul propus prin studiul nostru se dorește unul curajos, iar acest aspect se relevă chiar de la punctul inițial al alegerii de abordare a unui principiu nu doar nereglementat, dar și cu istoric de controversă și succint sau lacunar analizat în literatura de specialitate. Cu toate acestea, avem încrederea că acest exercițiu complex și original pe care l-am inițiat își va dovedi utilitatea în descoperirea de noi posibilități de evoluție și eficientizare a acestui principiu fundamental echitabil și corespondent al bunei-credințe, dar și a altor reguli sau mecanisme aparținând acestei vaste doctrine a unui standard înalt în conduită juridică.